

۱۲۴۹۴۴۶

۹۲، ۱۱، ۱۴

مجموعہ کتب جامعہ ہنگوشتا

جامعہ و فرهنگ روسیہ

(جلد اول)

دکتر جهانگیر کرمی

عنوان و نام پدیدآور

جامعه و فرهنگ روسیه

مشخصات نشر

زیر نظر: محمدباقر خرمشاد، محمدرضا دهشیری

مشخصات ظاهری

تهران: موسسه فرهنگی هنری و انتشارات بین‌المللی الهدی، ۱۳۹۲.

فروست

۳۶۱ ص:، جدول.

شابک

مجموعه کتابهای جامعه و فرهنگ کشورها.

وضعیت فهرست نویسی

فیبا

یادداشت

کتابنامه.

موضوع

روسیه

شناسه افزوده

خرمشاد، محمدباقر، ۱۳۴۲ -، ناظر

شناسه افزوده

دهشیری، محمدرضا، ۱۳۴۳ -، ناظر

نوع ماده

موسسه الهدی

ردیف نشریه

۱۳۹۲ ج ۲ / ۷۶ / DK510

نوع سند

۹۴۷/۰۸۶

شماره کتابشناختی

۳۳۰۴۸۸۱

مجموعه کتاب های جامعه و فرهنگ کشورها جامعه و فرهنگ روسیه

مرکز مطالعات فرهنگی - بین‌المللی

سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی

International Cultural Studies Center

Department of Research & Education Islamic

Culture & Relations Organization

Tel: +98 21 88153308

Email: C.C.I.S. @ icro.ir

نام کتاب: جامعه و فرهنگ روسیه

نویسنده: دکتر جهانگیر کوه

ناشر: موسسه فرهنگی، هنری و انتشارات بین‌المللی الهدی

نوبت چاپ: اول ۱۳۹۲

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت مجموعه: ۲۶۰۰۰۰ ریال

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۴۳۹-۶۳۱-۱

نشانی: تهران خیابان شهید لواسانی (فرمانیه) شماره ۱۶۴

صندوق پستی: ۱۴۱۵۵ ۴۴۴۳

تلفن: ۲۲۴۱۱۴۱۱ - ۲۲۲۰۶۷۱۴

فایبر: ۲۲۲۰۶۷۱۳

کلیه حقوق اثر متعلق به مرکز مطالعات فرهنگی - بین‌المللی

سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی است.

موسسه فرهنگی، هنری و انتشارات بین‌المللی الهدی

Aihoda International, Cultural, Artistic
& Publishing Institution

موسسه الهدی الثقافیه والفنيه للنشر الدولی

Tehran - P.O.Box 14155-4363

www.aihodapublication.ir

info@aihodapublication.ir

Tel: +98 21 22211211 - 22206714

فهرست تفصیلی

۱۳	مقدمه
۱۹	بخش نخست: کلیات
۲۱	فصل اول: جغرافیای طبیعی و انسانی
۲۲	گفتار یکم. جغرافیای طبیعی
۳۲	گفتار دوم. جغرافیای انسانی
۳۴	گفتار سوم. جغرافیای سیاسی
۴۰	فصل دوم: تاریخ روسیه
۴۲	گفتار نخست. تاریخ دوران باستان
۵۴	گفتار دوم. تاریخ معاصر
۶۶	گفتار سوم. روسیه جدید
۷۵	بخش دوم: جامعه روسیه
۷۹	فصل چهارم: نظام اجتماعی
۷۹	گفتار یکم. گروه‌ها و نهادهای اجتماعی

- گفتار دوم. هنجارها و ارزش‌ها ۸۵
- گفتار سوم. طبقات و قشرها ۸۶
- گفتار چهارم: هویت ملی و عناصر مقوم و شکل دهنده آن ۹۲
- گفتار پنجم. نهاد خانواده ۱۰۷
- گفتار ششم. وضعیت زنان ۱۱۱
- گفتار هفتم: آسیب‌های اجتماعی ۱۱۳
- گفتار هشتم. وضعیت اقتصادی و معیشتی ۱۲۳
- گفتار نهم. وکیل ۱۳۴
- گفتار دهم. شه‌دوران اوقات فراغت ۱۳۸
- گفتار یازدهم. سلامت بهداشت و سلامت ۱۴۱
- گفتار دوازدهم. مسائل مهاجرت ناهنگی و جمعیتی ۱۴۳
- فصل پنجم: سیاست و حکومت روسیه ۱۵۲
- گفتار نخست. ساختار سیاسی ۱۵۲
- گفتار دوم. قانون اساسی فدراسیون روسیه ۱۶۴
- گفتار سوم. قوه مجریه ۱۶۷
- گفتار چهارم. نظام و نهاد قانون‌گذاری ۱۶۹
- گفتار پنجم. نظام قضایی ۱۷۶
- گفتار ششم. فرهنگ سیاسی ۱۸۰
- گفتار هفتم. نظام حزبی ۱۸۶
- گفتار هشتم. تقسیمات اداری و سیاسی ۱۹۲
- گفتار نهم. روابط خارجی ۱۹۸
- گفتار دهم. نشان‌ها و نمادهای ملی ۲۱۷
- گفتار یازدهم. نیروهای مسلح و نقش آن ۲۱۹

۲۴۱	بخش سوم: فرهنگ روسیه
۲۴۳	فصل ششم: نظام فرهنگی
۲۴۳	گفتار یکم. مدیریت فرهنگی کشور
۲۴۶	گفتار دوم. نهادها و سازمان‌های فرهنگی
۲۵۲	گفتار سوم. سیاست‌گذاری فرهنگی
۲۶۶	گفتار چهارم. وضعیت تفکر و جریان‌های فکری مؤثر
۲۸۹	گفتار پنجم. ذائقه فرهنگی مردم
۲۹۰	گفتار ششم. نقش فرهنگ در کشور
۲۹۷	گفتار هفتم. تجارت فرهنگی
۳۰۰	گفتار هشتم. جهان‌گردی بین‌المللی
۳۰۴	گفتار نهم. پذیرش کنواسیون‌های فرهنگی
۳۰۷	گفتار دهم. محوطه‌های میراث جهانی
۳۱۱	فصل هفتم: دین و مذهب
۳۱۲	گفتار نخست. وضعیت کلی و تاریخی ادیان
۳۱۴	گفتار دوم. موقعیت مسیحیت ارتدوکس به عنوان مذهب اکثریت
۳۱۸	گفتار سوم. ترکیب جمعیتی پیروان ادیان
۳۱۹	گفتار چهارم. موقعیت اسلام و مسلمانان
۳۵۳	گفتار پنجم. نهادها و مراکز دینی مسلمانان
۳۶۴	گفتار ششم. احزاب و جنبش‌های اسلامی
۳۷۵	گفتار هفتم. شخصیت‌های مهم مسلمان روسیه
۳۷۹	گفتار هشتم. رویکرد دولت روسیه به ساختار سازمانی مسلمانان
۳۸۵	گفتار نهم. وهابیت
۳۸۶	گفتار دهم: یهودیان

مقدمه

آنچه امروز نظام اجتماعی و فرهنگی روسیه را تشکیل می‌دهد، مجموعه درهم تنیده‌ای از تعاملات درونیك جامعه با قومیت‌ها و ادیان مختلف است که در طول تاریخی بسیار طولانی از گذر تعاملات اقوام و قبایل گوناگون در يك گستره جغرافیایی مهم از حضور، رقابت و همزیستی مردمان اسلاو با اقوام مجاور از فنلاند، ایرانی، ژرمن، هون، آوار، ترك و تاتار فراهم آمده است. در قرن هجدهم و هشتم میلادی، اسلاوهای شرقی ساکن نواحی رودخانه دنیپر، به عنوان یکی از شاخه‌های بزرگ قوم آریایی (هند و اروپایی) پس از نبردهای متمادی، قبایل فنلاندی در شمال، تاتارها در جنوب و شرق و اسکاندیناوی‌ها یا وارگ‌ها را از غرب عقب راندند و در اطراف دنی‌پر نخستین حکومت روس را تشکیل دادند که همه قبایل آن سرزمین را در بر می‌گرفت. در واقع، مردم روس بخشی از اسلاوهای شرقی هستند که در سده‌های پیش از شکل‌گیری نخستین حکومت روسی در

سده دهم میلادی در کی‌یف، قبیله‌هایی با مذاهب باستانی بودند و در مناطق شمال دریای سیاه تا دریای بالتیک می‌زیستند.

مرکز و سرچشمه ساختار فرهنگ و جامعه روسیه از مردمان روس تبار اسلاوهای شرقی می‌آید که در قرون پیش از شکل‌گیری نخستین حکومت روسی در سده دهم میلادی در کی‌یف، قبیله‌هایی با مذاهب باستانی بودند و در مناطق شمال دریای سیاه تا دریای بالتیک می‌زیستند که در سده دهم میلادی به وسیله مهاجران وارنگی (از قبیله ریوریک وایکینگ‌ها) در قالب یک دولت، سامان یافته و مذهب ارتدوکس را اختیار نمودند. از آن زمان، آداب و سنت‌های باستانی اسلاو، به آیین و آموزه‌های ارتدوکس، بنیان فرهنگ روس‌ها را شکل دادند و از سده سیزدهم به بعد، برای دونیم سده، حاکمیت مسلمانان در روسیه، نظامیان، ادیان و اقتصادی این امپراتوری را متحول ساخته و تاثیری اساسی بر فرهنگ آن داشت. اما از سده هجدهم، اصطلاحات پترکییر متاثر از تحولات اروپای پس از رنسانس و نوسازی در نظام اقتصادی و اجتماعی این کشور که در سده‌های بعد هم ادامه یافت، فرهنگ و جامعه روس را در کنار دوگانگی و تعارض کرد. در کنار زندگی دهقانی که بسیاری از مردم با عناصر اسلاوی و ارتدوکس دینی و فرهنگی می‌زیستند، جریان تازه فرهنگی و اجتماعی در شهرهای بزرگ و در نظام حکومتی، مبارزات غربی با ترکیبی از زبان، معماری، معاشرت و معیشت اروپایی به‌کار این موضوع را می‌توان در رمان‌های مشهور سده نوزدهم روس دید. در این سده، جریان‌های فکری و گاه عملی میان‌گرایش به غرب و مقاومت در برابر آن بود که شرایط را برای انقلاب در آغاز سده بیستم فراهم آورد و سلطه چپ‌گرایان بلشویک و پیاده‌سازی اندیشه‌های مارکس، جامعه و فرهنگ روس را برای بیش از هفت دهه در کنترل شدید دولت

قرار داد. در این میان مذهب شد و نظام دستور و برنامه ریزی شده اجتماعی و فرهنگی کشور به سوی نوسازی پش رفت. امروزه نظام اجتماعی و فرهنگی روسیه فراتر از سرچشمه های اسلاوی و مسیحی رفته و عناصر مهمی از دیگر فرهنگ ها و جمعیتی مهم از اقوام، مذاهب گوناگون از شرق اروپا تا قفقاز، سیبری و خاور دور را در بر می گیرد. این جمعیت بویژه در سده های شانزدهم به بعد در قلمرو این امپراتوری قرار گرفته اند و با وجود جدایی بخش های مهمی از آن در قالب چهار دهه جمهوری در زمان فروپاشی ۱۹۹۱، هنوز مردمانی از اقوام و مذاهب مختلف، درون این فدراسیون زندگی می کنند.

تجربیات تلخ مدت روسیه از جنگ با ژاپن، جنگ جهانی نخست، انقلاب بلشویکی، جنگ های داخلی، سیاست های پر زحمت کمونیستی سازی اقتصاد و دشواری و قحطی های در پی آن، بحران تصفیه های خونین استالین، راه های سیبری، جنگ جهانی دوم، ورشکستگی اقتصاد کمونیستی و اصلاحات ناکام گورباچف، بحران اقتصادی و اجتماعی دهه ۱۹۹۰، دیرینه بلاتسین و وضعیت آشفته سیاسی امنیتی متعاقب آن، ملتی سحر می کشیده ساخته است؛ ملتی که هنوز هم پس لرزهای آن حوادث را در عرصه های فکری، خانوادگی، اجتماعی و حتی سیاسی و اقتصادی درک می کند. روسیه امروز جامعه ای مدرن، گسترده و در عین حال درگیر انواع بحران های اجتماعی و فرهنگی است. تلاش های موثر دولت ولادیمیر پوتین در دهه اخیر برای ساماندهی سیاسی و اقتصادی، احیاء ارزش های اجتماعی و فرهنگی را نیز در پی داشته است. اما مشکل اصلی شاید نبود یک پارادایم فکری غنی بومی است که قابلیت اجرایی داشته باشد. اندیشه های اجتماعی و فرهنگی روسیه امروز همانند برنامه های توسعه اقتصادی آن درگیر در بحران و نوسان میان لزوم

توجه به سنت‌های بومی مذهبی و قومی با پدیده‌های مدرن غربی و مواجهه با امواج جهانی شدن است که امکان انطباق و انعطاف را محدود ساخته است.

در این کتاب تلاش شده است تا مهمترین عوامل موثر بر فرهنگ و اجتماع روسیه امروز بررسی و با تمرکز بر مسائل اجتماعی و فرهنگی، ویژگی‌ها و عناصر فرهنگ کشور را ارائه نماییم. از این رو، در بخش نخست به کلیاتی درباره جغرافیای طبیعی و انسانی، نیز تاریخ روسیه می‌پردازیم. هدف این بخش آنست که با بیان ویژگی‌های مهم جغرافیا، طبیعی، انسانی و تاریخی این کشور، بسترهای اصلی شکل‌گیری قوم، نژاد و جمعیت‌های قومی و قبیله‌ای آن در فضای جغرافیایی و در گذار تاریخ یک‌هزار ساله دولت در این قلمرو، معرفی شده و داده‌های لازم در مورد آن در پیش چشم خواننده قرار گیرد.

در بخش دوم، جامعه روسیه و نظام اجتماعی و سیاسی آن مورد بررسی قرار می‌گیرد. گرایش‌ها و نهاد‌های موثر اجتماعی، روابط اجتماعی، هنجارها و ارزش‌های اجتماعی، وضعیت قشر بندی و طبقات اجتماعی، هویت ملی و ارزش‌های شکل دهنده به آن، نهاد خانواده و مسایل و آسیب‌های اجتماعی از دیگر موضوعاتی است که در فصل‌های مختلف این بخش مورد کنش و کاو قرار گرفته‌اند. همچنین موضوع مهم سیاست و حکومت روسیه و ابعاد و عناصر آن، ملی آن مانند ساختار نظام سیاسی، قانون اساسی، قوای سه‌گانه فرهنگ سیاسی، نظام حزبی، تقسیمات اداری و سیاسی، روابط خارجی، نمادهای ملی، دیگر مباحث این بخش را تشکیل می‌دهند.

اما در مهم‌ترین بخش این کتاب، فرهنگ روسیه مورد مذاقه قرار می‌گیرد و ابعاد گوناگون این حوزه مهم مانند نظام فرهنگی شامل مدیریت و سیاست فرهنگی کشور، نهادها و جریان‌های فکری،

تجارت فرهنگی، جهانگردی بین المللی، کنوانسیون های فرهنگی و محوطه های میراث جهانی، دین و مذهب، فرهنگ عمومی، زبان و ادبیات، هنر، رسانه ها و وسائل ارتباط جمعی، نظام آموزشی و سرانجام روابط فرهنگی با جمهوری اسلامی ایران؛ پیش و پس از انقلاب اسلامی، موافقتنامه های فرهنگی، ایران شناسی و ایران شناسان مورد پژوهش قرار گرفته و معرفی می شود. در پایان نیز منابع و مآخذ فارسی، انگلیسی و روسی خواهند آمد. این منابع در کتاب آثار فرهنگی در این رابطه شاید بتواند به علاقمندان به مباحث فرهنگی در حوزه وسیع شناسی کمک نماید.

www.ketabonline.ir